

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

SAĞLIK DURUMU TEMELİNDE

AYRIMCILIK

SAĞLIK DURUMU TEMELİNDE AYRIMCILIK

**Kişilerin sağlık durumu
temelinde ayrımcılığa maruz
bırakılması, 6701 sayılı
Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik
Kurumu Kanunu kapsamında
yasaklanmıştır.**

- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 10'uncu maddesinde kanun önünde eşitlik ilkesi *"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir."* şeklinde düzenlenmiştir.
- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 2'nci maddesine göre: *" Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka türden kanaat, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş veya başka türden statü gibi herhangi bir ayırım gözetilmeksizin, bu Bildirgede belirtilen bütün hak ve özgürlüklere sahiptir."*
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 14'üncü maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: *"Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır."*

- Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nın 5'inci bölümünde yer alan (E) maddesine göre: *"Bu Şartla yer alan haklardan yararlanma ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ya da başka görüşler, ulusal ya da sosyal köken, sağlık, ulusal bir azınlığa mensubiyet, doğum ya da başka statüler gibi nedenlere dayanan hiç bir ayrımcılığa tâbi olmaksızın sağlanacaktır."*
- Birleşmiş Milletler (BM) Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 2'nci maddesinde "ayrımcılık yasağı"; *"Bu Sözleşme'ye Taraf her Devlet, bu Sözleşmede tanınan hakları ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya diğer bir fikir, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum veya diğer bir statü gibi herhangi bir nedenle ayrımcılık yapılmaksızın, kendi toprakları üzerinde bulunan ve egemenlik yetkisine tabi olan bütün bireyler için güvence altına almayı ve bu haklara saygı göstermeyi taahhüt eder."* şeklinde düzenlenmiştir.
- BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 2'nci maddesi ise *"Taraf Devletler, bu Sözleşme'de yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana-babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler. (...)"* hükmünü haizdir.
- BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 2'nci maddesinde "ayrımcılık yasağı" *"Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, bu Sözleşmede beyan edilen hakların ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya diğer bir fikir, ulusal veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum gibi herhangi bir statüye göre ayrımcılık yapılmaksızın kullanılmasını güvence altına almayı taahhüt ederler."* şeklinde düzenlenmiştir.
- BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'nin "Ayrımcılık Yapılmasa ve Eşitlik" başlıklı 5'inci maddesinde, taraf devletlerin engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılığı yasaklayacağı ve engellilerin herhangi bir nedene dayalı ayrımcılığa karşı eşit ve etkin bir şekilde korunmasını güvence altına alacağı düzenlenmiş, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Komitesi'nin 14 Şubat ve 9 Mart 2018 tarihli 19'uncu oturumunda kabul edilen Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik Hakkında 6 No.lu Genel Yorum'da sağlık durumu temeli, *"her türlü ayrımcılığa karşı korunma"* kapsamı altına giren muhtemel alanlar arasında özel olarak belirtilmiştir.

- Sağlık durumu temelinde ayrımcılık kişilerin sağlık durumu dolayısıyla eğitim, ulaşım, sağlık kuruluşları, binalar, bilgi/iletişim, istihdam, özlük hakları, terfi, mal ve hizmetlere erişim gibi hakları bakımından ayrımcılığa uğradığı hallerde söz konusu olmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), sağlık durumu temelinde ayrımcılık ile ilgili olarak önüne gelen davalarda, bir kişinin sağlık durumunun AİHS'nin 14'üncü maddesinde kullanılan "*diğer her durum*" ifadesi kapsamında engellilik ya da engel durumuyla aynı değerde bir ayrımcılık gerekçesi olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. (Bkz: AİHM, *Kiyutin/Rusya Kararı*)
- 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kanunu (6701 sayılı Kanun) ise "*Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı*" başlıklı 3'üncü maddesinin ikinci fıkrasında "*Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, **sağlık durumu**, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır*" ifadeyle sağlık durumuna dayalı ayrımcılığı kesin olarak yasaklamaktadır.
- 6701 sayılı Kanun kapsamına giren ayrımcılık türleri şunlardır:
 - Ayrı tutma,
 - Ayrımcılık talimatı verme ve bu talimatı uygulama,
 - Çoklu ayrımcılık,
 - Doğrudan ayrımcılık,
 - Dolaylı ayrımcılık,
 - İşyerinde yıldırma,
 - Makul düzenleme yapmama,
 - Taciz,
 - Varsayılan temele dayalı ayrımcılık,
 - Eşit muamele ilkesine uyulması ve ayrımcılığın önlenmesi amacıyla izlenen hukuki süreç nedeniyle maruz kalınan olumsuz muameleler.

- Bir kişinin hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden karşılaştırılabilir durumdakilere kıyasla eşit şekilde yararlanmasını sağlık durumu nedeniyle engelleyen veya zorlaştıran her türlü farklı muamele **sağlık durumu temelinde doğrudan ayrımcılık** oluşturmaktadır.
- Görünüşte ayrımcı olmayan her türlü eylem, işlem ve uygulamalar sonucunda bir kişinin, sağlık durumuyla bağlantılı olarak hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanma bakımından nesnel olarak haklılaştırılamayan dezavantajlı konuma sokulması ise **sağlık durumu temelinde dolaylı ayrımcılık** teşkil etmektedir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- ✓ *Dünya Sağlık  rg t 'ne (World Health Organization-WHO) göre; sağlık, sadece hasta veya sakat olmama hali değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan iyi olma halidir.*
- ✓ *WHO Anayasası'nda, sağlık hakkı, ilk defa temel insan hakkı olarak belirtilmiş olup bu haktan ırk, din vb. ayrımlar yapılmaksızın herkesin en üst düzeyde yararlanabileceği ifade edilmiştir.*

(Kaynak: <https://www.who.int/about/governance/constitution#:~:text=The%20Constitution%20was%20adopted%20by,are%20incorporated%20into%20this%20text.>)

Koruma hangi alanlarda uygulanır?

- 6701 sayılı Kanun kapsamında kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler, özel hukuk tüzel kişileri ve bunlar tarafından yetkilendirilenlerin;
 - Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri gibi hizmetlerin sunumunda;
 - Kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimde;
 - Taşınır ve taşınmazların kamuya açık bir şekilde sunulurken ilgili süreçlerde (kiralama, satın alma, kira akdinin şartlarının belirlenmesi, kira akdinin yenilenmesi veya sona erdirilmesi, devir);
 - Dernek, vakıf, sendika, siyasi parti ve meslek örgütlerine, ilgili mevzuatlarında veya tüzüklerinde belirtilen istisnalar dışında üye olma, organlarına seçilme, üyelik imkânlarından yararlanma, üyeliğin sonlandırılması ve bunların faaliyetlerine katılma ve yararlanmada;
 - İstihdam ve serbest mesleğe ilişkin süreçlerde kişi veya grupları sağlık durumu temelinde ayrımcı muameleyle maruz bırakması yasaklanmaktadır.

Sorumluluklar

- Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, konuya ilişkin görev ve yetkisi bulunan **kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları** ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi, tekrarlanmasının önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.
- Ayrımcılık yasağı bakımından sorumluluk altında olan **gerçek ve özel hukuk tüzel kişileri** de yetki alanları içerisinde bulunan konular bakımından ayrımcılığın tespiti, ortadan kaldırılması ve eşitliğin sağlanması için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

Başvuru veya Resen İnceleme

- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK); ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmekle görevli ve yetkilidir.
- Sağlık durumu temelinde ayrımcılık yasağı ihlalinde zarar gördüğü iddiasında bulunan herkes Kuruma başvurabilir. Bununla birlikte tüzel kişiler, ancak tüzel kişiliklerini ilgilendiren ihlal iddialarına ilişkin başvuru yapma hakkına sahiptir.
- 6701 sayılı Kanun kapsamında; bir kişinin sağlık durumu nedeniyle ayrımcılığa maruz bırakıldığının tespiti halinde, bu ihlalin etki ve sonuçlarının ağırlığı, failin ekonomik durumu ve çoklu ayrımcılığın ağırlaştırıcı etkisi dikkate alınarak ihlalden sorumlu olan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri hakkında idari para cezası uygulanır. 24.11.2022 tarihli ve 32023 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanan orana göre 6701 sayılı Kanun’un 25’inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan idari para cezasının 2023 yılı için alt sınırı 5.958,00 TL üst sınırı ise 89.571,00 TL olarak yeniden belirlenmiştir.
- Kurumun inceleme ve araştırma konusuyla ilgili olarak gerekçesini belirterek istediği bilgi ve belgelerin, süresi içinde verilmesi zorunludur. Söz konusu yükümlülüğe ve uyarıya rağmen haklı bir neden olmaksızın belirtilen sürede uymayan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri hakkında da idari para cezası uygulanır. 24.11.2022 tarihli ve 32023 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanan orana göre 6701 sayılı Kanun’un 25’inci maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan idari para cezasının 2023 yılı için alt sınırı 2.973,00 TL üst sınırı ise 11.931,00 TL olarak yeniden belirlenmiştir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- ✓ Avrupa İnsan Hakları Kurumları Ağı üyelerinden olan Belçika Fırsat Eşitliği ve Irkçılıkla Mücadele Merkezi, sağlık durumunu “kişinin geçmişteki sağlık durumu veya hastalık geçmişi, güncel olarak tanısı konmuş fiziki veya akıl hastalığı ya da gelecekteki veya makul bir şekilde öngörülebilir olan sağlık durumu” olarak tanımlamış ve “15 yıl önce böbrek nakli olmuş bir kişinin ödenmemiş bakiye sigortası yaptırma talebinin reddedilmesini” sağlık durumu temelinde ayrımcılık olarak kabul etmiştir.

(Kaynak: <https://www.unia.be/en/grounds-of-discrimination/other-criteria-of-discrimination#State-of-health>)

Sağlık Durumu Temelinde Ayrımcılık Örnekleri Neler Olabilir?

- Kişinin, İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (HIV) pozitif olması nedeniyle haklı bir gerekçe olmaksızın çalıştığı restoran tarafından işine son verilmesi,
- Kişinin sağlık durumu nedeniyle, makul ya da nesnel ölçütlere göre gerekçelendirilmeksizin, sağlık sigortasına erişim olanağının engellenmesi,

- Ebeveynleri tarafından okula kaydı yaptırılmak istenen bir çocuğun çölyak hastası olduğu gerekçesiyle kayıt talebinin okul yöneticileri tarafından reddedilmesi,
- Kanser tanısı alan bir kişinin iş akdinin hastalığı öğrenildikten sonra işvereni tarafından feshedilmesi,
- Kalp yetmezliği tanısı olan bir çocuğun sağlık durumu endişesiyle be- den eğitimi derslerine katılımının okul yönetimince ölçsüz bir şekilde tamamen kısıtlanması,
- Bir iş yerinde kronik rahatsızlığı olan çalışanın, rutin kontrolleri için çok fazla izin istediğı ve iş yüklerinin arttığı gerekçesiyle çalışma arkadaş- ları tarafından tacize maruz bırakılması,
- Albinizmlı bireylerin dış görünüşleri veya görme zorluklarından dolayı istihdam edilmemesi, yeteneklerinin altında pasif işlerde görevlendiril- mesi ya da daha düşük ücretli işlerde çalıştırılması.

İstisnalar

- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin; Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklarda Ayrım Gözetilmemesi (Sözleşmenin 2'nci maddesinin ikinci paragrafı) konulu 20 No.lu Genel Yorumu'na göre, devletlerin, kişilerin haklarını kullanmalarını sağlık durumlarından dolayı, millî güvenlik veya kamu düzeninin korunması gibi gerekçelerle kısıtlayabilmesi için bu kısıtlamaların uluslararası insan hakları standartları da dâhil olmak üzere yasalara ve Sözleşme ile korunan hakların doğasına uygun, orantılı, izlenen meşru amaçların menfaatine ve demokratik bir toplumun genel refahının geliştirilmesi için zaruri olması gereklidir.
- Ayrımcılık yasağı bağlamında en kapsamlı hükümleri içeren 6701 sayılı Kanun'da da ayrımcılık iddiasının ileri sürülemeyeceği haller düzenlenmiş olup bu istisnalar şu şekilde sayılmaktadır:
 - İstihdam ve serbest meslek alanlarında, zorunlu mesleki gerekliliklerin varlığı hâlinde amaca uygun ve orantılı olan farklı muamele.
 - Sadece belli bir cinsiyetin istihdamını zorunlu kılan durumlar.
 - İşe kabul ve istihdam sürecinde, hizmetin zorunlulukları nedeniyle yaş sınırlarının belirlenmesi ve uygulanması, gereklilik ve amaçla orantılı olması şartıyla yaşa dayalı farklı muamele.
 - Çocuk veya özel bir yerde tutulması gereken kişilere yönelik özel tedbirler ve koruma önlemleri.
 - Bir dine ait kurumda, din hizmeti veya o dine ilişkin eğitim ve öğretim vermek üzere sadece o dine mensup kişilerin istihdamı.
 - Dernek, vakıf, sendika, siyasi parti ve meslek örgütlerinin, ilgili mevzuatlarında veya tüzüklerinde yer alan amaç, ilke ve değerler temelinde üye olacak kişilerde belli şart ve nitelik aramaları.
 - Eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik, gerekli, amaca uygun ve orantılı farklı muamele.
 - Vatandaş olmayanların ülkeye giriş ve ikametlerine ilişkin şartlarından ve hukuki statülerinden kaynaklanan farklı muamele.

Sağlık Durumu Temelinde Ayrımcılık Yasağını Konu Edinen Örnek Kararlar Var Mıdır?

Sağlık durumu temelinde ayrımcılığa ilişkin olarak AİHM, Anayasa Mahkemesi (AYM) ve TİHEK' in ayrımcılık yasağını konu edinen kararları mevcuttur.

➤ **AİHM, G.N. ve Diğerleri v. İtalya Kararı, Başvuru Numarası: 43134/05, Karar Tarihi: 1/12/2009**

Hemofili ve Akdeniz Anemisi hastası olan başvuranlara, bir halk sağlığı merkezinde yapılan kan nakli işlemleri sonucunda HIV veya hepatit C virüsü bulaştırılmış ve Sağlık Bakanlığı tarafından sadece Hemofili hastalarına ya da onların mirasçılara tazminat ödenmiştir. Mahkeme, yapılan bu farklı muamele ile sağlık durumu temelinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar vermiştir.

➤ **AİHM, Kiyutin v. Rusya Kararı, Başvuru Numarası: 2700/10, Karar Tarihi: 10/3/2011**

Oturma izni başvurusunda bulunan başvuranın, kendisinden istenen tıbbi inceleme sonucunda HIV taşıyıcısı olduğunun ortaya çıkması üzerine oturma izni talebi reddedilmiştir. Mahkeme, HIV ile yaşayan kişilerin Avrupa Konseyi bölgesinde bile kayda değer derecede dışlandığını; HIV'in önlenmesi için yakın geçmişteki gelişmelere ve virüsün tedavisine erişim konusundaki gelişmelere rağmen HIV'li kişilerin, uzun zamandır, ön yargı ve kınamaya maruz kalan zayıf bir grup olduğunu ve devletlerin, bu grubun üyelerinin HIV'li olmalarına dayanan özel bir muamele benimsemek için kısıtlı bir takdir marjları olması gerektiğini ifade ederek sağlık durumu temelinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar vermiştir.

➤ **AİHM, I. B. v. Yunanistan Kararı, Başvuru Numarası: 552/10, Karar Tarihi: 3/10/2013**

HIV pozitif olan başvuran, bu durumun iş yerinde duyulması ve iş arkadaşları tarafından işverene yapılan baskılar sonucunda işten çıkarılmıştır. Mahkeme, Kiyutin v. Rusya kararındaki değerlendirmelerine atıf yaparak sağlık durumu temelinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar vermiştir.

➤ **AYM, T. A. A. Kararı, Başvuru Numarası: 2014/19081,**
Karar Tarihi: 1/2/2017

Başvurucu, HIV pozitif olması nedeniyle önce iş yerinden uzaklaştırıldığını, sonrasında haksız olarak işten çıkarıldığını ve bu durumun ayrımcı bir muamele teşkil ettiğini iddia etmektedir. AYM, sağlık durumunun maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkını ilgilendirdiğini, HIV pozitif durumda olan kişiler yönünden sosyal bir dışlanma veya damgalanma gibi sorunların söz konusu olabileceğini, bu dışlanma ve damgalamanın özellikle iş hayatında mevcut olması durumunda bireyler üzerindeki yıkıcı etkilerinin artacağını ve bu bireylerin maddi imkânlardan yoksun kalarak tedaviye erişimde ciddi engeller yaşayabileceğini belirtmiş ve HIV pozitif olan işçi için alternatif imkânlar oluşturulmaya çalışılmaksızın iş akdinin sona erdirilmesi nedeniyle eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

➤ **TİHEK, Başvuru Numarası: 2021/891, Karar Tarihi:**
1/3/2022

Başvuran, pandemi dönemi devam ederken, kulağında oluşan bir rahatsızlık nedeniyle kendisine ameliyat günü verildiğini, ancak ameliyattan önce yapılan tahlillerde HIV pozitif olduğunun anlaşılması üzerine hekimin ameliyatı yapmaktan vazgeçtiğini ve bu nedenle sağlık durumu temelinde ayrımcılığa maruz kaldığını iddia etmektedir. Kurul tarafından, hekimin, kişinin bağışıklık siste-

mini etkileyen hastalığı nedeniyle pandemi döneminde acil olmayan ameliyatı yaşanabilecek komplikasyonlar ve yetersiz hastane koşulları nedeniyle yapmamasının nesnel ve makul gerekçelere dayandığı ve bu dönemde bu gibi ameliyatların hiçbir hastaya uygulanmadığı, dolayısıyla 6701 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesinde ayrımcılık türleri arasında sayılan doğrudan ayrımcılığın gerçekleşmediği ve başvuranın sağlık durumu nedeniyle bir haktan diğer hastalara kıyasla eşit bir şekilde yararlanmasının engellenmediği değerlendirilmesinde bulunularak ayrımcılık yasağının ihlal edilmediğine karar verilmiştir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- ✓ Ülkemizde HIV/AIDS, bildirimi zorunlu hastalıklar listesinde yer almaktadır. Bireylerin ayrımcılık ve damgalanmaya uğramalarına engel olmak için HIV enfeksiyonunun bildiriminde hastaların güvenliği ve kişi haklarına zarar verilmemesi esastır. Bu nedenle HIV/AIDS sebebiyle sağlık kuruluşlarına başvuran, tedavi ve testlerini yaptıran hastaların veya yeni tespit edilen HIV pozitif kişilerin kimliği ile ilgili bilgiler kodlanarak bildirilmekte olup kişilerin ad, soyad ve T.C. Kimlik Numarası bilgileri alınmamaktadır. Buna rağmen ülke genelinde HIV/AIDS pozitif bireyler sosyal damgalanma ve ayrımcılığa uğrama endişesi ile özellikle küçük illerde tanı ve tedavi hizmetleri almaktan kaçınmaktadırlar.

[Kaynak:<https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/bulasici-hastaliklar/hiv-aids/hiv-aids-liste/hiv-aids-istatistik.html>]

TIHEK

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

🌐 | www.tihek.gov.tr

🐦 | [tihek_kurumsal](https://twitter.com/tihek_kurumsal)

📘 | [tihekkurumsal](https://www.facebook.com/tihekkurumsal)

📺 | [tihekkurumsal](https://www.instagram.com/tihekkurumsal)

☎️ | 0 312 422 78 00

☎️ | 0 312 422 78 99

📍 | Yüksel Cad. No: 23
Kızılay / Ankara